

TOPOLOŠKE MATRICE

$\underline{B}_a = [b_{ik}]_{p \times b}$ – matrica kontura gdje su

p – broj kontura

b – broj grana

c – broj čvorova

m – broj nezavisnih kontura

$$m = b - n = b - c + 1$$

$\underline{B} = [b_{ik}]_{m \times b}$ – matrica nezavisnih kontura

$$\underline{B} = [\underline{B}_T \quad | \quad \underline{B}_L]_{m \times b}$$

$$\underline{B}_f = [\underline{B}_f \quad | \quad \underline{1}]_{m \times b}$$

$$r(\underline{B}_a) = r(\underline{B}) = r(\underline{B}_f) = m$$

Matrica presjeka

$$\underline{Q}_a = [q_{ik}]_{s \times b}$$

$$\underline{Q} = [q_{ik}]_{n \times b}$$

$$\underline{Q} = [\underline{Q}_T \quad | \quad \underline{Q}_L] \text{ – matrica nezavisnih presjeka}$$

$$\underline{Q}_f = [\underline{1} \quad | \quad \underline{Q}_L] \text{ – matrica osnovnih presjeka}$$

s – broj presjeka

n – broj nezavisnih presjeka

$$r(\underline{Q}_a) = r(\underline{Q}) = r(\underline{Q}_f) = n$$

Matrica čvorova ili matrica incidencije

$$\underline{A}_a = [a_{ik}]_{c \times b}$$

$$\underline{A} = [a_{ik}]_{n \times b}$$

$$\underline{A} = [\underline{A}_T \quad | \quad \underline{A}_L] \text{ – matrica nezavisnih čvorova}$$

$$\underline{A}_f = [\underline{1} \quad | \quad \underline{A}_L] \text{ – matrica osnovnih čvorova}$$

$$r(\underline{A}_a) = r(\underline{A}) = r(\underline{A}_f) = n$$

Centralna topološka teorema ima oblik

$$\underline{Q}_a \underline{B}_a^T = \underline{0} \quad \underline{Q} \underline{B}^T = \underline{0} \quad \underline{Q} \underline{B}_f^T = \underline{0}$$

$$\underline{A}_a \underline{B}_a^T = \underline{0} \quad \underline{A} \underline{B}^T = \underline{0} \quad \underline{Q}_f \underline{B}^T = \underline{0}$$

$$\underline{B}_a \underline{Q}_a^T = \underline{0} \quad \underline{B} \underline{Q}^T = \underline{0} \quad \underline{A} \underline{B}_f^T = \underline{0}$$

$$\underline{B}_a \underline{A}_a^T = \underline{0} \quad \underline{B} \underline{A}^T = \underline{0} \quad \underline{Q}_f \underline{B}_f^T = \underline{0}$$

Kirhofovi zakoni

Naponi i struje grana mogu se zapisati

$$\underline{u} = \begin{bmatrix} u_1 \\ u_2 \\ \vdots \\ u_b \end{bmatrix} \quad \underline{i} = \begin{bmatrix} i_1 \\ i_2 \\ \vdots \\ i_b \end{bmatrix}$$

Kirhofov zakon za struje je

$$\underline{Q}_a \underline{i} = \underline{0}$$

$$\underline{A}_a \underline{i} = \underline{0}$$

Kirhofov zakon za napone je

$$\underline{B}_a \underline{u} = \underline{0}$$

Može se napisati

$$\underline{i} = \underline{B}^T \underline{j}$$

gdje je

$\underline{j}$ – proizvoljan sistem nezavisnih struja

takođe važi

$$\underline{u} = \underline{Q}^T \underline{v} = \underline{A}^T \underline{v}$$

$\underline{v}$ – proizvoljan sistem nezavisnih napona

Važne relacije su

$$\underline{B} = \underline{B}_L \underline{B}_f \rightarrow \underline{B}_f = \underline{B}_L^{-1} \underline{B}$$

$$\underline{Q} = \underline{Q}_T \underline{Q}_f \rightarrow \underline{Q}_f = \underline{Q}_T^{-1} \underline{Q}$$

1. Data je matrica osnovnih presjeka $\underline{Q}_f$. Odrediti matricu osnovnih kontura $\underline{B}_f$ za isto stablo.

Rješenje

Prema centralnoj topološkoj teoremi važi

$$\underline{B}_f \underline{Q}_f^T = \underline{0}$$

Ako se zna da važi

$$\underline{B}_f = \left[\underline{B}_{fT} \mid \underline{1}_{m \times m} \right] \quad \underline{Q}_f = \left[\underline{1}_{n \times n} \mid \underline{Q}_{fL} \right]$$

onda je

$$\underline{Q}_f^T = \left[\begin{array}{c} \underline{1}_{n \times n} \\ \underline{Q}_{fL}^T \end{array} \right]$$

zamjenom u početnu relaciju

$$\left[\underline{B}_{fT} \mid \underline{1}_{m \times m} \right] \begin{bmatrix} \underline{1}_{n \times n} \\ \underline{Q}_{fL}^T \end{bmatrix} = \underline{0}$$

$$\underline{B}_{fT} + \underline{Q}_{fL}^T = \underline{0}$$

$$\underline{B}_{fT} = -\underline{Q}_{fL}^T$$

sada je tražena matrica

$$\underline{B}_f = \left[\underline{B}_{fT} \mid \underline{1}_{m \times m} \right] = \left[-\underline{Q}_{fL}^T \mid \underline{1}_{m \times m} \right]$$

2. Data je matrica nezavisnih kontura za stablo T, $\underline{B} = \left[\underline{B}_T \mid \underline{B}_L \right]$. Odrediti matricu osnovnih presjeka $\underline{Q}_f$ za isto stablo.

Rješenje

$$\underline{Q}_f = \left[\underline{1}_{n \times n} \mid \underline{Q}_{fL} \right]$$

Prema centralnoj topološkoj teoremi važi

$$\underline{Q}_f \underline{B}^T = \underline{0}$$

slijedi

$$\left[\underline{1}_{n \times n} \mid \underline{Q}_{fL} \right] \begin{bmatrix} \underline{B}_T^T \\ \underline{B}_L^T \end{bmatrix} = \underline{0}$$

$$\underline{B}_T^T + \underline{Q}_{fL} \underline{B}_L^T = \underline{0}$$

$$\underline{Q}_{fL} \underline{B}_L^T = -\underline{B}_T^T \left(\underline{B}_L^T \right)^{-1}$$

$$\underline{Q}_{fL} = -\underline{B}_T^T \left(\underline{B}_L^T \right)^{-1} = -\underline{B}_T^T \left(\underline{B}_L^{-1} \right)^T = -\left(\underline{B}_L^{-1} \underline{B}_T \right)^T$$

sada je tražena matrica

$$\underline{Q}_f = \left[\underline{1}_{n \times n} \mid -\left(\underline{B}_L^{-1} \underline{B}_T \right)^T \right]$$

$\underline{B}_L$ je kvadratna nesingularna matrica pa postoji inverzna matrica.

3. Data je matrica nezavisnih presjeka $\underline{Q}$ za izabrano stablo. Potrebno je odrediti matricu nezavisnih kontura $\underline{B}$ za isto stablo.

Rješenje

$$\underline{Q} = \left[\underline{Q}_T \mid \underline{Q}_L \right] \quad \underline{B} = \left[\underline{B}_T \mid \underline{B}_L \right]$$

Prema centralnoj topološkoj teoremi

$$\underline{B} \underline{Q}^T = \underline{0}$$

$$\left[\underline{B}_T \mid \underline{B}_L \right] \begin{bmatrix} \underline{Q}_T^T \\ \underline{Q}_L^T \end{bmatrix} = \underline{0}$$

$$\underline{B}_T \underline{Q}_T^T + \underline{B}_L \underline{Q}_L^T = \underline{0}$$

$$\underline{B}_T \underline{Q}_T^T = -\underline{B}_L \underline{Q}_L^T \ / \left(\underline{Q}_T^T \right)^{-1}$$

$$\underline{B}_T = -\underline{B}_L \underline{Q}_L^T \left(\underline{Q}_T^T \right)^{-1} = -\underline{B}_L \left(\underline{Q}_T^{-1} \underline{Q}_L \right)^T$$

sada je

$$\underline{B} = \left[\underline{B}_T \mid \underline{B}_L \right] = \underline{B}_L \underbrace{\left[-\left(\underline{Q}_T^{-1} \underline{Q}_L \right)^T \mid \underline{1}_{m \times m} \right]}_{\underline{B}_f} = \underline{B}_L \underline{B}_f$$

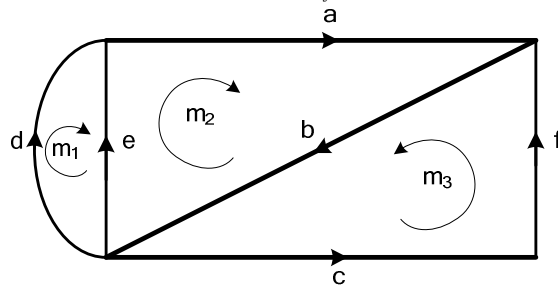
Slijedi jedna značajna relacija

$$\underline{B} = \underline{B}_L \underline{B}_f \rightarrow \underline{B}_f = \underline{B}_L^{-1} \underline{B}$$

a analogno važi i

$$\underline{Q} = \underline{Q}_T \underline{Q}_f \rightarrow \underline{Q}_f = \underline{Q}_T^{-1} \underline{Q}$$

4. Dat je graf kola kao na slici, i matrica nezavisnih kontura $\underline{B}$. Za izabrano stablo $T = \{a, b, c\}$ odrediti matricu osnovnih kontura $\underline{B}_f$.

$$\underline{B} = \begin{array}{ccc|ccc} & a & b & c & d & e & f \\ \mu_1 & 0 & 0 & 0 & 1 & -1 & 0 \\ \mu_2 & 1 & 1 & 0 & 0 & 1 & 0 \\ \mu_3 & 0 & 1 & 1 & 0 & 0 & 1 \end{array} = \left[\underline{B}_T \mid \underline{B}_L \right]$$

Rješenje

Može se napisati

$$\underline{B} = \left[\underline{B}_T \mid \underline{B}_L \right] = \underline{B}_L \underbrace{\left[\underline{B}_L^{-1} \underline{B}_T \mid \underline{1}_{m \times m} \right]}_{\underline{B}_f} = \underline{B}_L \underline{B}_f$$

Iz zadatka važi

$$\underline{B}_L = \begin{bmatrix} 1 & -1 & 0 \\ 0 & 1 & 0 \\ 0 & 0 & 1 \end{bmatrix} \rightarrow \underline{B}_L^{-1} = \begin{bmatrix} 1 & 1 & 0 \\ 0 & 1 & 0 \\ 0 & 0 & 1 \end{bmatrix}$$

pa je

$$\underline{B}_L^{-1} \underline{B}_T = \begin{bmatrix} 1 & 1 & 0 \\ 0 & 1 & 0 \\ 0 & 0 & 1 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} 0 & 0 & 0 \\ 1 & 1 & 0 \\ 0 & 1 & 1 \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 1 & 1 & 0 \\ 1 & 1 & 0 \\ 0 & 1 & 1 \end{bmatrix}$$

dobija se

$$\underline{B}_f = \begin{array}{c} \mu_1 \\ \mu_2 \\ \mu_3 \end{array} \begin{array}{c} a \quad b \quad c \quad | \quad d \quad e \quad f \\ \hline \begin{bmatrix} 1 & 1 & 0 & | & 1 & 0 & 0 \\ 1 & 1 & 0 & | & 0 & 1 & 0 \\ 0 & 1 & 1 & | & 0 & 0 & 1 \end{bmatrix} \end{array}$$

5. Data je matrica osnovnih kontura iz prethodnog zadatka za stablo $T_1 = \{a, b, c\}$. Odrediti matricu $\underline{B}_f$ za stablo $T_2 = \{a, b, f\}$.

$$\underline{B}_f = \begin{array}{c} \mu_1 \\ \mu_2 \\ \mu_3 \end{array} \begin{array}{c} a \quad b \quad c \quad | \quad d \quad e \quad f \\ \hline \begin{bmatrix} 1 & 1 & 0 & | & 1 & 0 & 0 \\ 1 & 1 & 0 & | & 0 & 1 & 0 \\ 0 & 1 & 1 & | & 0 & 0 & 1 \end{bmatrix} \end{array}$$

Rješenje

Za novo stablo, potrebno je promijeniti red kolona matrice i dobija se

$$\underline{B} = \begin{array}{c} \mu_1 \\ \mu_2 \\ \mu_3 \end{array} \begin{array}{c} a \quad b \quad f \quad | \quad c \quad d \quad e \\ \hline \begin{bmatrix} 1 & 1 & 0 & | & 0 & 1 & 0 \\ 1 & 1 & 0 & | & 0 & 0 & 1 \\ 0 & 1 & 1 & | & 1 & 0 & 0 \end{bmatrix} = [\underline{B}_{T_2} \quad | \quad \underline{B}_{L_2}] \end{array}$$

slijedi

$$\underline{B}_2 = [\underline{B}_{T_2} \quad | \quad \underline{B}_{L_2}] = \underline{B}_{L_2} \underbrace{[\underline{B}_{L_2}^{-1} \underline{B}_{T_2} \quad | \quad \underline{1}_{mxm}]}_{\underline{B}_{f_2}} = \underline{B}_{L_2} \underline{B}_{f_2} \rightarrow \underline{B}_{f_2} = [\underline{B}_{L_2}^{-1} \underline{B}_{T_2} \quad | \quad \underline{1}_{mxm}]$$

ostatak je analogan prethodnom zadatku.

6. Zadana je matrica nezavisnih čvorova A jednog orjentisanog grafa električnog kola:

$$\underline{A} = \begin{array}{c} 1 \\ 2 \\ 3 \end{array} \begin{array}{c} a \quad b \quad c \quad d \quad e \quad f \\ \begin{bmatrix} 1 & -1 & 0 & 0 & 0 & 0 \\ -1 & 0 & 0 & 1 & -1 & 1 \\ 0 & 0 & 1 & -1 & 0 & 0 \end{bmatrix} \end{array}$$

Za stablo $T=\{b,c,e\}$ formirati matricu osnovnih kontura $\underline{B}_f$ i matricu osnovnih presjeka $\underline{Q}_f$ i nacrtati graf.

Rješenje

Ako se preuredi matrica A tako da se prvo napišu kolone koje odgovaraju granama stable pa onda kolone koje odgovaraju granama kostabla

$$\begin{array}{cccccc} & b & c & e & a & d & f \\ A = & 1 & \begin{bmatrix} -1 & 0 & 0 & 1 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & -1 & -1 & 1 & 1 \\ 0 & 1 & 0 & 0 & -1 & 0 \end{bmatrix} & = & [A_T \mid A_L] \end{array}$$

Prema centralnoj topološkoj teoremi

$$\underline{B}_f \underline{A}^T = \underline{0} \quad \underline{B}_f = [\underline{B}_{fT} \mid \underline{1}_{m \times n}]$$

slijedi

$$[\underline{B}_{fT} \mid \underline{1}_{m \times n}] \begin{bmatrix} \underline{A}_T^T \\ \underline{A}_L^T \end{bmatrix} = \underline{0}$$

$$\underline{B}_{fT} \underline{A}_T^T + \underline{A}_L^T = \underline{0}$$

$$\underline{B}_{fT} \underline{A}_T^T = -\underline{A}_L^T / (\underline{A}_T^T)^{-1}$$

$$\underline{B}_{fT} = -\underline{A}_L^T (\underline{A}_T^T)^{-1} = -(\underline{A}_T^{-1} \underline{A}_L)^T \rightarrow \underline{B}_f = [-(\underline{A}_T^{-1} \underline{A}_L)^T \mid \underline{1}_{m \times n}]$$

Prema zadatim podacima

$$\underline{A}_T^{-1} = \begin{bmatrix} -1 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 1 \\ 0 & -1 & 0 \end{bmatrix}$$

$$\underline{B}_f = \begin{array}{cccc|ccc} & b & c & e & a & d & f \\ \mu_1 & 1 & 0 & -1 & 1 & 0 & 0 \\ \mu_2 & 0 & 1 & 1 & 0 & 1 & 0 \\ \mu_3 & 0 & 0 & 1 & 0 & 0 & 1 \end{array}$$

$$\underline{Q}_f = [\underline{1}_{n \times n} \mid \underline{Q}_{fL}]$$

iz prvog zadatka važi

$$\underline{Q}_{fL} = -\underline{B}_{fT}^T = \underline{A}_T^{-1} \underline{A}_L = \begin{bmatrix} -1 & 0 & 0 \\ 0 & -1 & 0 \\ 1 & -1 & -1 \end{bmatrix}$$

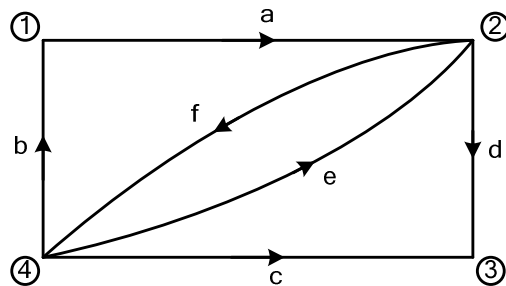
pa je tražena matrica osnovnih presjeka

$$\underline{Q}_f = \begin{matrix} v_1 \\ v_2 \\ v_3 \end{matrix} \left[\begin{array}{ccc|ccc} b & c & e & a & d & f \\ 1 & 0 & 0 & -1 & 0 & 0 \\ 0 & 1 & 0 & 0 & -1 & 0 \\ 0 & 0 & 1 & 1 & -1 & -1 \end{array} \right]$$

Potrebno je sada formirati graf kola. Poznato je da matrica A_a jednoznačno definiše graf. Na osnovu poznate matrice A formira se matrica A_a . Takođe je poznato da se matrica nezavisnih čvorova dobija iz matrice čvorova A_a tako što se ukloni vrsta koja odgovara odabranom referentnom čvoru. Dakle, potrebno je dodati tu nedostajuću vrstu već poznatoj matrici A kako bi se dobila tražena matrica A_a . Kako bi se odredili elementi nedostajuće vrste koristiće se osobina matrice A_a da u svakoj koloni ima dva elementa različita od 0 (1 i -1 jer svaka grana ima dva kraja koja pripadaju posebnim čvorovima), tj. da je suma svih elemenata matrice po koloni jednaka 0. Tada je

$$\underline{A}_a = \begin{matrix} 1 \\ 2 \\ 3 \\ 4 \end{matrix} \begin{matrix} a & b & c & d & e & f \\ \begin{bmatrix} 1 & -1 & 0 & 0 & 0 & 0 \\ -1 & 0 & 0 & 1 & -1 & 1 \\ 0 & 0 & 1 & -1 & 0 & 0 \\ 0 & 1 & -1 & 0 & 1 & -1 \end{bmatrix} \end{matrix}$$

pa je traženi graf

7. Zadana je matrica osnovnih presjeka grafa električnog kola.

$$\underline{Q}_f = \begin{matrix} v_1 \\ v_2 \\ v_3 \\ v_4 \end{matrix} \begin{matrix} a & b & c & d & e & f & g \\ \begin{bmatrix} -1 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 1 \\ 1 & 1 & 0 & 0 & 0 & 1 & 0 \\ 0 & 0 & 1 & 1 & 0 & 1 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 1 & 1 & 0 & 0 \end{bmatrix} \end{matrix}$$

- Odrediti koje grane grafa obrazuju stablo grafa T.
- Koristeći centralnu topološku teorem odrediti matricu osnovnih kontura $\underline{B}_f$.
- Nacrtati odgovarajući graf.
- Provjeriti KZ za struje za osnovni presjek.

Rješenje

- Zadana matrica se preuredi tako da je prva submatrica jedinična matrica reda 4x4:

$$\underline{Q}_f = \begin{array}{c} v_1 \\ v_2 \\ v_3 \\ v_4 \end{array} \begin{array}{cccc|ccc} g & b & c & e & a & d & f \\ \hline 1 & 0 & 0 & 0 & -1 & 0 & 0 \\ 0 & 1 & 0 & 0 & 1 & 0 & 1 \\ 0 & 0 & 1 & 0 & 0 & 1 & 1 \\ 0 & 0 & 0 & 1 & 0 & 1 & 0 \end{array}$$

$\underline{1}_{nm} \qquad \underline{Q}_{fl}$

Stablo obrazuju grane $T=\{g, b, c, e\}$, a kostablo $L=\{a, d, f\}$, $m=3$.

b)

$$\underline{B}_f \underline{Q}_f^T = \underline{0}$$

$$\underline{B}_f = \left[\underline{B}_{fT} \ : \ \underline{1}_{mm} \right]$$

$$\underline{B}_{fT} = -\underline{Q}_{fL}^T = - \begin{bmatrix} -1 & 0 & 0 \\ 1 & 0 & 1 \\ 0 & 1 & 1 \\ 0 & 1 & 0 \end{bmatrix}^T$$

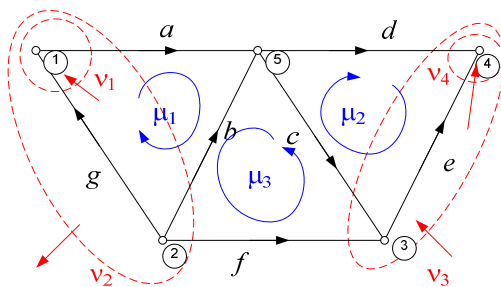
$$\underline{B}_f = \begin{array}{c} \mu_1 \\ \mu_2 \\ \mu_3 \end{array} \begin{array}{cccc|ccc} g & b & c & e & a & d & f \\ \hline 1 & -1 & 0 & 0 & 1 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & -1 & -1 & 0 & 1 & 0 \\ 0 & -1 & -1 & 0 & 0 & 0 & 1 \end{array}$$

$\underline{B}_{fT} \qquad \underline{1}_{mm}$

c) $T=\{g, b, c, e\}$, $L=\{a, d, f\}$

μ_1, μ_2, μ_3 – fundamentalne konture

v_1, v_2, v_3, v_4 – fundamentalni presjeci.

d) Nezavisne jednačine na osnovu IKZ:

$$\underline{Q}_f^T i = \underline{0}$$

$$\underline{i} = \begin{bmatrix} i_g \\ i_b \\ i_c \\ i_e \\ \dots \\ i_a \\ i_d \\ i_f \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} i_T \\ \dots \\ i_L \end{bmatrix}$$

$$\begin{bmatrix} 1 & 0 & 0 & 0 & -1 & 0 & 0 \\ 0 & 1 & 0 & 0 & 1 & 0 & 1 \\ 0 & 0 & 1 & 0 & 0 & 1 & 1 \\ 0 & 0 & 0 & 1 & 0 & 1 & 0 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} i_g \\ i_b \\ i_c \\ i_e \\ i_a \\ i_d \\ i_f \end{bmatrix} = 0$$

Odakle se dobija set jednačina:

$$i_g - i_a = 0$$

$$i_b + i_a + i_f = 0$$

$$i_c + i_d + i_f = 0$$

$$i_c + i_e = 0$$

8. Ako je $\underline{i}$ matrica kolone struja grana grafa, $\underline{i_L} = [i_d \ i_e \ i_f]^T$ matrica kololone struja spojnica,

a matrica kolone struja grafa stabla $\underline{i_T} = \begin{bmatrix} -i_d + i_f \\ i_d - i_f \\ i_d - i_e \end{bmatrix}$, odrediti matricu osnovnih kontura $\underline{B_f}$ i

nacrtati odgovarajući graf.

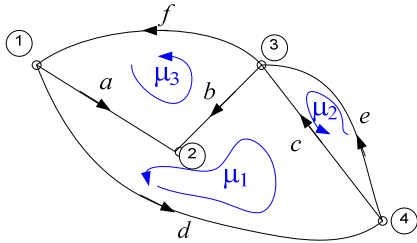
Rješenje

$$\underline{i} = \begin{bmatrix} i_T \\ i_L \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} i_a \\ i_b \\ i_c \\ i_d \\ i_e \\ i_f \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} -i_d + i_f \\ i_d - i_f \\ i_d - i_e \\ i_d \\ i_e \\ i_f \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} -1 & 0 & 1 \\ 1 & 0 & -1 \\ 1 & -1 & 0 \\ 1 & 0 & 0 \\ 0 & 1 & 0 \\ 0 & 0 & 1 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} i_d \\ i_e \\ i_f \end{bmatrix} = \underline{B_f}^T \underline{i_L}$$

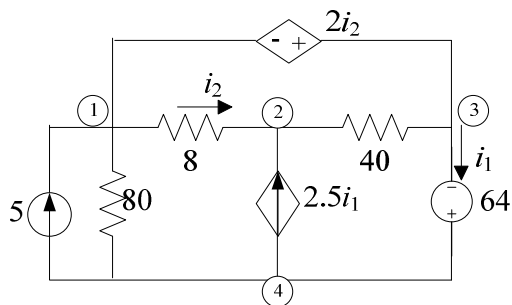
$$\underline{B}_f = \left[\underline{B}_{fT} \quad \vdots \quad \mathbf{1}_{mm} \right]$$

	<i>a</i>	<i>b</i>	<i>c</i>	<i>d</i>	<i>e</i>	<i>f</i>
μ_1	-	1	1	:	1	0
μ_2	0	0	-1	:	0	1
μ_3	1	-1	0	:	0	0

Graf ima 6 grana sa $m=3$ osnovne konture i $n=3$ osnovna presjeka, $c=4$ čvora.

9. Koristeći topološke matrice, metodom nezavisnih napona (nezavisni naponi su određeni osnovnim presjecima) odrediti struje i_1 i i_2 . U kom režimu rade pojedini izvori u kolu?

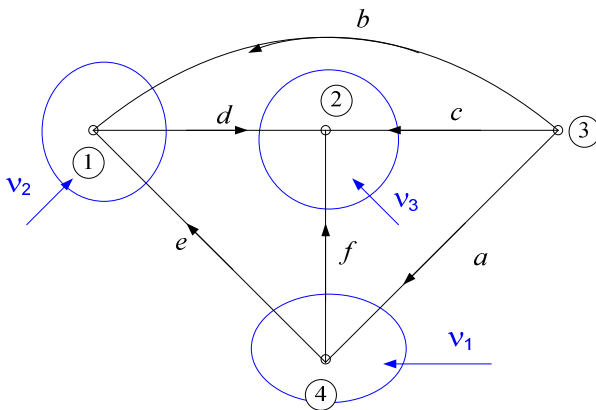
Rješenje

$c = 4$

$b = 6$

$n = c - 1 = 3$ - 3 grane stabla

$m = b - n = 3$ - 3 grane kostabla

$$T=\{a, b, c\}, L=\{d, e, f\}.$$

Naponi grana stabla čine nezavisan sistem napona, struje spojnice čine nezavisan sistem struja, pa zato za grane stabla biramo grane sa nezavisnim i zavisnim naponskim izvorima, a do punog broja grana dopunjavamo pasivnim granama.

$$\underline{U} = \underline{Q}_f^T \underline{U}_T$$

$$\underline{Q}_f = \begin{matrix} & a & b & c & & d & e & f \\ \begin{matrix} v_1 \\ v_2 \\ v_3 \end{matrix} & \begin{bmatrix} 1 & 0 & 0 & \vdots & 0 & -1 & -1 \\ 0 & 1 & 0 & \vdots & -1 & 1 & 0 \\ 0 & 0 & 1 & \vdots & 1 & 0 & 1 \end{bmatrix} \end{matrix}$$

$$\underline{U} = \begin{matrix} & \underline{Q}_{fT} & & \underline{Q}_{fL} \\ \begin{bmatrix} u_a \\ u_b \\ u_c \\ \dots \\ u_d \\ u_e \\ u_f \end{bmatrix} & = & \begin{bmatrix} U_T \\ \dots \\ U_L \end{bmatrix} \end{matrix}$$

$$\begin{bmatrix} u_a \\ u_b \\ u_c \\ u_d \\ u_e \\ u_f \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 1 & 0 & 0 \\ 0 & 1 & 0 \\ 0 & 0 & 1 \\ 0 & -1 & 1 \\ -1 & 1 & 0 \\ -1 & 0 & 1 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} u_a \\ u_b \\ u_c \end{bmatrix}, \quad \begin{matrix} u_d = -u_b + u_c \\ u_e = -u_a + u_b \\ u_f = -u_a + u_c \end{matrix} \quad \text{(naponi spojnice izraženi preko nezavisnih napona, tj. napona stabla)}$$

$$u_a = -64V$$

$$u_b = 2i_2$$

$$i_2 = \frac{u_d}{8} \Rightarrow u_b = 2 \frac{u_d}{8} = \frac{u_d}{4}$$

$$u_d = -\frac{u_d}{4} + u_c \Rightarrow u_c = \frac{5}{4}u_d$$

$$u_e = 64 + \frac{u_d}{4}$$

$$u_f = 64 + \frac{5}{4}u_d$$

Da bi se odredio napon u_d , potrebo je još napisati IKZ za neki od čvorova (v_3):

$$i_d + 2.5i_1 + i_c = 0 \Rightarrow \frac{u_d}{8} + 2.5i_1 + \frac{u_c}{40} = 0$$

$$\frac{u_d}{8} + 2.5i_1 + \frac{1}{40} \frac{5}{4}u_d = 0 \Rightarrow u_d = -16i_1$$

IKZ za čvor 4 (v_1):

$$i_1 = 2.5i_1 + \frac{u_e}{80} + 5 \Rightarrow -1.5i_1 = \frac{1}{80} \left(64 + \frac{u_d}{4} \right) + 5$$

$$-\frac{3}{2}i_1 = \frac{4}{5} - \frac{i_1}{20} + 5$$

$$\frac{29}{20}i_1 + \frac{29}{5} = 0 \Rightarrow i_1 = -4A$$

Odakle se dobijaju:

$$u_d = 64V$$

$$i_2 = 8A$$

$$u_b = 16V$$

$$u_c = 80V$$

$$u_e = 80V$$

$$u_f = 144V$$

Da bi se odredio režim rada, potrebno je odrediti snage:

- strujni izvor 5A: $-U_e I = (-80)5 = -400W < 0$ – potrošač

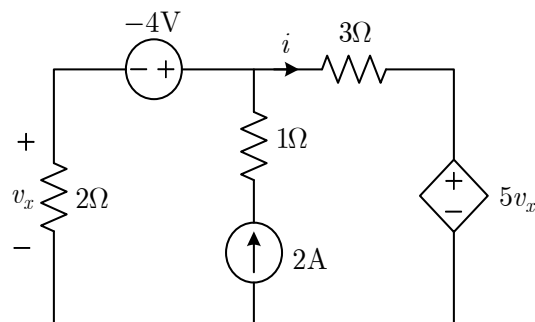
- naponski izvor 64V: $U i_1 = 64(-4) = -256W < 0$ – potrošač

- SKNI: $2i_2(-i_b)$; $i_b + \frac{u_c}{40} + i_1 = 0 \Rightarrow i_b = -2 + 4 = 2A$, pa je $2i_2(-i_b) = -32W < 0$ – potrošač

- SKSI: $2.5i_1(-u_f) = (-10)(-144) = 1440W > 0$ – izvor

10. U kolu datom na slici odrediti napon v_x i struju i

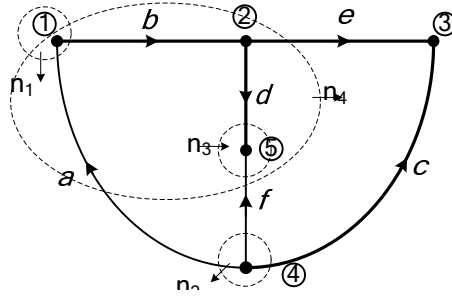
- Primjenom metoda nezavisnih napona
- Primjenom metoda nezavisnih konturnih struja

Rješenje

Na početku potrebno je formirati graf kola i označiti stablo grafa.

a) Kako se zadatkom traži upotreba metoda nezavisnih napona, potrebno je označiti nezavisne presjeke prema prethodno definisanom stablu

Sa slike se vidi da je stablo grafa $T=\{b,c,d,e\}$ a kostablo $L=\{a,f\}$, pa je matrica osnovnih presjeka:

$$Q_f = \begin{array}{cccc|cc} & b & c & d & e & a & f \\ v_1 & 1 & 0 & 0 & 0 & -1 & 0 \\ v_2 & 0 & 1 & 0 & 0 & 1 & 1 \\ v_3 & 0 & 0 & 1 & 0 & 0 & 1 \\ v_4 & 0 & 0 & 0 & 1 & -1 & -1 \end{array} \quad (1)$$

Naponi grana su prema definiciji

$$\underline{U} = \begin{bmatrix} U_b \\ U_c \\ U_d \\ U_e \\ U_a \\ U_f \end{bmatrix} \quad \underline{U} = \underline{Q}_f^T \underline{U}_T = \begin{bmatrix} 1 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 1 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 1 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 1 \\ -1 & 1 & 0 & -1 \\ 0 & 1 & 1 & -1 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} U_b \\ U_c \\ U_d \\ U_e \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} U_b \\ U_c \\ U_d \\ U_e \\ -U_b + U_c - U_e \\ U_c + U_d - U_e \end{bmatrix} \quad (2)$$

dakle, naponi grana kostabla su

$$U_a = -U_b + U_c - U_e \quad (3)$$

$$U_f = U_c + U_d - U_e \quad (4)$$

posmatrajući graf i zadate parametre kola može se pisati

$$U_b = -(-4V) = 4V \quad (5)$$

$$U_c = -5v_x \quad (6)$$

$$U_a = -v_x = -2i_a \quad (7)$$

zamjenom relacija (5) i (6) u relaciju (3)

$$U_a = -4 + U_c - U_e \quad (8)$$

a zamjenom relacija (6) i (7) u relaciju 1.4

$$U_a = -4 + 5U_a - U_e \rightarrow U_e = 4U_a - 4 \quad (9)$$

ukoliko posmatramo KZS za čvor 2

$$i_b = i_d + i_e \quad (10)$$

ako se zna da važi

$$i_b = i_a = \frac{1}{2}U_a \quad i_d = -2A \quad i_e = \frac{1}{3}U_e \quad (11)$$

zamjenom relacija (11) u relaciju (10) dobija se

$$\frac{1}{2}U_a = -2 + \frac{1}{3}U_e \quad (12)$$

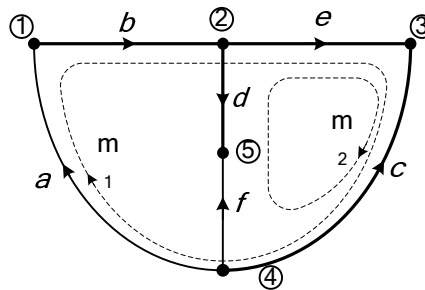
Sada relacije (9) i (12) čine sistem dvije jednačine sa dvije nepoznate, pa su rješenja

$$U_a = 4V \quad U_e = 12V$$

Sada su traženi napon i struja

$$v_x = -U_a = -4V \quad i = i_e = \frac{1}{3}U_e = 4A$$

b) Ukoliko se primjeni metod nezavisnih kontura, potrebno je označiti nezavisne konture na grafu

Sa slike se vidi da je stablo grafa $T = \{b, c, d, e\}$ a kostablo $L = \{a, f\}$, pa je matrica osnovnih kontura:

$$\tilde{B}_f = \begin{matrix} & b & c & d & e & | & a & f \\ \mu_1 & 1 & -1 & 0 & 1 & | & 1 & 0 \\ \mu_2 & 0 & -1 & -1 & 1 & | & 0 & 1 \end{matrix}$$

a prema definiciji metoda, struje grana grafa se dobijaju prema relaciji

$$\tilde{i} = \tilde{B}_f^T \tilde{i}_L$$

sada važi

$$\begin{bmatrix} i_b \\ i_c \\ i_d \\ i_e \\ i_a \\ i_f \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 1 & 0 \\ -1 & -1 \\ 0 & -1 \\ 1 & 1 \\ 1 & 0 \\ 0 & 1 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} i_a \\ i_f \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} i_a \\ -i_a - i_f \\ -i_f \\ i_a + i_f \\ i_a \\ i_f \end{bmatrix}$$

dakle, dobija se

$$\begin{aligned} i_b &= i_a \\ i_c &= -i_a - i_f \\ i_d &= -i_f \\ i_e &= i_a + i_f \end{aligned} \quad (13)$$

posmatrajući šemu vidi se da važi:

$$i_f = 2 \text{ A} \quad (14)$$

pa je

$$\begin{aligned} i_b &= i_a \\ i_c &= -i_a - 2 \\ i_d &= -2 \\ i_e &= i_a + 2 \end{aligned} \quad (15)$$

takođe, sa šeme se vidi

$$\begin{aligned} U_a &= -v_x = 2i_a \\ U_c &= -5v_x = 5U_a \\ U_b &= -(-4) = 4 \text{ V} \end{aligned} \quad (16)$$

ako se napišu jednačine za KZN za konturu μ_1

$$U_a + U_b + U_e - U_c = 0 \quad (17)$$

ako se relacije (16) zamjene u relacije (17) dobija se

$$2i_a + 4 + U_e - 5U_a = 0 \quad (18)$$

a za napon grane e važi

$$U_e = 3i_e$$

tada je

$$\begin{aligned} 2i_a + 4 + 3i_e - 10i_a &= 0 \\ 3i_e - 8i_a &= -4 \end{aligned} \quad (19)$$

Sada četvrta jednačina sistema (15) i jednačina (19) čine sistem sa dvije nepoznate čija su rješenja

$$3(i_a + 2) - 8i_a = -4 \rightarrow -5i_a = -10 \rightarrow i_a = 2 \text{ A} \rightarrow i_e = 4 \text{ A}$$

gdje je i_e tražena struja, a nepoznati napon v_x je prema prvoj relaciji sistema (16)

$$v_x = -U_a = -2i_a = -4 \text{ V}$$